

Grammatiske problem med å beskrive ordklassen adverb og setningsleddet adverbial i norsk

Sverre Stausland Johnsen
Universitetet i Oslo
stausland.johnsen@iln.uio.no

Universitetet i Stavanger
15. januar 2013

Uformelle definisjoner:

- “A word that changes or qualifies the meaning of a verb, adjective, other adverb, clause, sentence or any other word or phrase, except [...] nouns” (engelsk Wikipedia).
- “Ord som modifierer verb, adjektiv, verbfraser eller setninger” (norsk Wikipedia).

Eksempler fra Wikipedia:

- He is *slow* (adjektiv) – He walks *slowly* (adverb)
- Han er *høy* (adjektiv) – Han synger *høyt* (adverb)

Det typiske eksempelet på adverb er et ord som modifierer et verb (herav navnet *ad-verb*).

Formelle kriterier for å bestemme adverb

En typisk (detaljert) skolegrammatikk (mer normativ enn deskriptiv):

- Finn-Erik Vinje (2005). *Norsk grammatikk*.

Lingvistisk referanseverk (skrevet av lingvister – deskriptiv, ikke normativ):

- Jan Terje Faarlund, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo (1997). *Norsk referansegrammatikk* (NRG).

- Vinje – Ingen formelle kriterier:
“Det som ikke hører hjemme i noen annen ordklasse, får plass blant adverbene”.
- NRG – Adverb er *ubøyelige* (dvs. det fins ikke andre former av ordet).

Er adverb ubøyelige?

Kriteriet ‘ubøyelighet’ skaper problemer:

- Ordet ‘fort’ er ikke et adjektiv:
  - *Han er fort. *Jeg ser en fort gutt.
- Men ‘fort’ kan bøyes:
  - Jeg sprang fort, Per sprang fortere, men Arne sprang fortest.
- Ifølge NRG er ‘fort’ da ikke et adverb, men hva er det da?

Vinje:

- “De fleste adverb er ubøyelige”.

Ordet ‘fort’ er et adverb, men det kan bøyes.

Er ubøyelige ord adverb?

Ordet 'bra' ter seg som andre adverb:

- Kan modifisere verb:
  - Han sprang fort. Han hører bra.
- Er ubøyelig:
  - *Han hører braere. *Et bratt resultat.
- Er 'bra' da et adverb?

Ordet 'bra' ter seg også som et adjektiv:

- Boka er bra. Jeg leste ei bra bok.

'Bra' er ikke et adverb – det er et ubøyelig adjektiv.

Ordet 'fort' er et adverb, men det kan bøyes.

- Ubøyelighet er ikke en ekskluderende egenskap ved adverb (ikke alle adverb er ubøyelige).

Ordet 'bra' er ubøyelig, men det er ikke et adverb.

- Ubøyelighet er ikke en inkluderende egenskap ved adverb (ikke alle ubøyelige ord er adverb).

Ubøyelighet er med andre ord ikke et *kriterium* for å bestemme adverb, det er bare et relativt typisk trekk ved dem.

Både Vinje og NRG er enige om at adjektivformer på -t ikke også kan være adverb.

- Han synger *høyt* (adjektiv).

Det strider derimot med den 'folkelige' oppfattelsen av disse formene som adverb:

- Han synger *høyt* (Wikipedia-eksempelet på adverb i norsk).

I dette eksempelet er *høyt* brukt til å modifisere et verb (typisk for adverb), og ikke et substantiv (typisk for adjektiv).

Hvorfor er ikke *høyt* et adverb her?

Etter NRG kan ikke former som *høyt* være adverb, siden de er bøyde.

- Men som vi har sett tidligere, så kan ikke (u)bøyelighet være noe kriterium for å bestemme adverb.

Kommer det av et implisitt prinsipp om at éi form med samme betydning (*høyt* (adj.) – *høyt* (adv.)) ikke kan høre til to forskjellige ordklasser?

Det er heller ikke et holdbart prinsipp.

I engelsk brukes identiske former på *-ing* både som verb og substantiv:

- He is fishing (verb). He likes fishing (substantiv).

Så hva er adverb?

- Ord som *fortere* og *høyt* er adverb, selv om de er bøyde former.
- Hvilke formelle (dvs. morfologiske) kriterier er det da for å avgjøre hvilke ord som er adverb?

Morfologiske kriterier for adverb

Ingen.

- Problemene diskutert ovenfor med å klassifisere adverb skyldes forsøk på å bestemme dem ut i fra *forma* på ordet.
- Det ser ikke ut til at det finnes noen slike kriterier.
- Alternativet blir da å bestemme adverb ut i fra *funksjonen* ordet har i setninga.

Hva er adverb?

Adverb er ei form som brukes adverbielt.

Hva er adverbial?

Her fins ingen gode definisjoner i grammatikkene.

Vinje:

- “Adverbialet finner vi ved å stille spørsmål som begynner med *hvor*, *hvorfor*, *hvordan*, *hvor mye*, *hvor langt*, *hvor ofte*, *når*”.

NRG:

- “Adledd til verbet eller ledd utenfor predikatet som består av preposisjonsfrase, adverbfrase, adjektivfrase eller leddsetning (og stundom substantivfrase), og som angir tid, sted, måte, årsak, hensikt og liknende semantiske forhold, er adverbial”.

Hva er adverbial?

Det er med andre ord ikke noe bestemt syntaktisk kriterium for å avgjøre hva som er et adverbial i setninga.

Er det problemer også med disse beskrivelsene?

Disse setningene har alle en preposisjonsfrase *i byen* som angir sted, og som er svaret på et spørsmål med *hvor*:

- Butikken ligger *i byen*. (Hvor ligger butikken?)
- Han bor *i byen*. (Hvor bor han?)
- Har du vært *i byen*? (Hvor har du vært?)
- Jeg kjøpte en bil *i byen*. (Hvor kjøpte jeg en bil?)

Hva er adverbial?

Det er likevel en klar forskjell mellom disse setningene når det gjelder leddet *i byen*.

Om vi stryker leddet *i byen*, så er det bare den siste setninga som blir værende grammatisk og velforma:

- *Butikken ligger.
- *Han bor.
- *Har du vært?
- ✓Jeg kjøpte en bil.

‘Bundet adverbial’ (NRG):

- En preposisjonsfrase som et verb krever etter seg.
- Butikken ligger i byen.
- *Butikken ligger.
- Verbet *ligge* krever et utfyllende setningsledd.
- *i byen* er i denne setninga et ‘bundet adverbial’.

‘Fritt adverbial’ (NRG):

- Et modifierende setningsledd som ikke er påkrevd av verbet.
- Jeg kjøpte en bil i byen.
- Jeg kjøpte en bil.
- Verbet *kjøpe* krever et objekt, men ikke en utfyllende preposisjonsfrase.
- *i byen* er i denne setninga et ‘fritt adverbial’.

Påkrevde preposisjonsfraser = adverbial?

Mange verb i norsk krever preposisjonsfraser som utfyllingsledd:

- Han stoler *på henne*.
- *Han stoler.
- Han gav boka *til Kari*.
- *Han gav boka.

Vinje kaller da disse preposisjonsfrasene for adverbial, mens NRG mener de er objekt og ikke adverbial.

Adverbial – form og funksjon

- Problemet med å bestemme hvilke fraser som er adverbial skyldes trolig også forsøk på å bestemme dem ut i fra *forma* på frasen.
- Preposisjonsfraser blir så langt som råd kalt adverbial.
- Når preposisjonsfrasen er påkrevd av verbet, så er det uenighet om hvor grensa mellom adverbial og objekt skal gå.
- Alternativet blir igjen å bestemme adverbial ut i fra *funksjonen* frasen har i setninga.

Hva er adverbial?

Adverbial er et modifierende setningsledd som ikke kreves av verbet.

Adverb og adverbial definert ut i fra funksjon:

- Et adverb er ei form som brukes adverbielt.
- Et adverbial er et modifierende setningsledd som ikke kreves av verbet.